

سنجش تأثیرگذاری و اجرایی شدن شاخص‌های راهبرد توسعه شهری (CDS) بر توسعه گردشگری شهری، مورد مطالعه: چابکسر

*فاطمه مبرهن قاسم‌آبادی^۱، سیدعلی حسینی^۲، محمد اسکندری نوده^۳

۱. کارشناس ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه پیام نور گیلان، ایران

۲. دانشیار گروه علمی جغرافیا، دانشگاه پیام نور، ایران

۳. استادیار گروه علمی جغرافیا، دانشگاه پیام نور، ایران

دریافت: ۱۳۹۴/۰۹/۱۸ پذیرش: ۱۳۹۵/۰۳/۲۹

Measurement of Impact and Implementation of Indicators of Urban Development Strategy (CDS) on the Development of Urban Tourism, Case Study: Chaboksar

*Fatemeh Mobarhan Ghasemabadi¹, Seyed Ali Hosseini², Mohammad Eskandari Noodeh³

1. MA Student, Geography and Urban Planning, Payame Noor University Gilan, Iran.

2. Associate Professor of Geography Department, Payame Noor University, Iran.

3. Assistant Professor of Geography Department, Payame Noor University, Iran.

Received: 09/12/2015

Accepted: 18/06/2016

Abstract

In most cases, the objectives of the urban development strategy in developing countries, including Iran are: improving the management and urban governance, economic growth and urban employment, and the continuing decline of urban poverty. Accordingly, the purpose of this study is to assess the efficacy of the implementation of Indicators of Urban Development Strategy in integrated management of tourism development in Chaboksar. This study is practical and the method is descriptive - analytic in which data was collected through a survey using a questionnaire. The population in this study was 365 residents and 20 urban experts selected through random sampling. The results showed that the mean score obtained by measuring the performance of CDS indices in Chaboksar (management and good governance, banking, being livable and competitive), were 3.72 and 3.28 from the perspective of experts and citizens respectively, both of which were over the average mean. The findings indicated that preparing City Development Strategy (CDS), creating coordination on the elements affecting the city tourism planning system, attention to the integrated and efficient urban and tourism management system as well as promoting the level of citizen participation in the preparation and implementation of tourism projects are necessary.

Keywords

Tourism Development, City Development Strategy, Tourism Development, Chaboksar

چکیده

راهبرد توسعه شهر در اغلب موارد اهدافی همچون بهبود بخشیدن به مدیریت و حاکمیت شهری، افزایش رشد اقتصادی و اشتغال شهری، کاهش مداوم فقر شهری را در کشورهای در حال توسعه از جمله ایران دنبال می‌کند. در همین راستا، هدف از مطالعه حاضر، سنجش تأثیرپذیری اجرایی شدن شاخص‌های راهبرد توسعه شهری در مدیریت یکپارچه توسعه گردشگری در شهر چابکسر می‌باشد که به روش توصیفی - تحلیلی انجام گرفت. تحقیق از انواع کاربردی بود که به روش پیمایش و با استفاده از پرسشنامه انجام گرفت. حجم نمونه تحقیق شامل ۳۶۵ نفر از شهروندان و ۲۰ نفر از کارشناسان شهری بودند که با استفاده از روش نمونه‌گیری تصادفی، انتخاب شدند. بر اساس یافته‌های تحقیق، میانگین به دست آمده از سنجش امتیاز اجرای شاخص‌های CDS در شهر چابکسر (مدیریتی و حکمروایی خوب، بانکی بودن، قابل زندگی بودن، رقابتی بودن)، از دید کارشناسان ۳/۷۲ و از دید شهروندان با ۳/۲۸ می‌باشد که مقدار هر دو بالاتر از میانگین معیار است. همچنین مشخص شد که تدوین راهبرد توسعه شهری (CDS) برای شهر چابکسر و ایجاد هماهنگی بر عناصر تأثیرگذار در سیستم برنامه‌ریزی گردشگری شهر و توجه به نظام مدیریت یکپارچه و کارآمد شهری و گردشگری به همراه ارتقاء سطح مشارکت شهروندان در تهیه و اجرای طرح‌های گردشگری الزامی است.

واژه‌های کلیدی

توسعه گردشگری، راهبرد توسعه شهری، توسعه گردشگری، چابکسر

مقدمه

امروزه از بخش گردشگری به عنوان یکی از مهم‌ترین منابع درآمدی و افزایش بازدهی اقتصادی جهان یاد می‌شود (WTO, 2004: 1).

گردشگری فعالیتی پیچیده و به طور روزافزون در حال گسترش است که نیازمند وجود مدیریت تخصصی برای درک همه ظرفیت‌های آن می‌باشد (Weaver; Lawton, 2006: 504). بهره‌برداری از توان‌ها و قابلیت‌های گردشگری در هر منطقه، می‌تواند زمینه‌ای پویا و فعال برای توسعه آن منطقه فراهم نماید. تحلیل توان‌ها و قابلیت‌های مزبور و برنامه‌ریزی در این زمینه ضرورت ویژه دارد (فاضلی، ۱۳۸۵: ۴).

راهبرد توسعه شهر را می‌توان به عنوان یکی از فرآیندهای اجرایی موفق در نظر گرفت و با تأکید بر این رویکرد و در راستای محورهای چهارگانه این راهبرد با هدف توسعه اقتصادی، گردشگری را به عنوان یکی از اهداف شهر برای کسب موفقیت تعریف نمود و در این راستا چشم‌اندازها، راهبردها و رویکردهای مورد نظر را باید شناسایی، ارزیابی و انتخاب کرد تا بر اساس منابع محدود شهر در راستای تحقق اهداف هدایت شده و در نیازمندی‌های بازار هدف قابلیت کسب پیدا نمایند (فرج‌زاده اصل، ۱۳۸۴: ۴۱).

اصول راهبرد توسعه شهری (CDS) شامل اصولی است که سازمان ائتلاف شهرها و بانک جهانی آن‌ها را با عنوان شهرهای پایدار یاد می‌کنند. بر این اساس شهرهای پایدار شهرهایی هستند که این ویژگی‌ها را داشته باشد: حکمروایی خوب، بانکی بودن، قابل زندگی بودن و رقابتی بودن شهر و هدف راهبرد توسعه گردشگری تلاش در جهت پیاده‌سازی و اجرای این شاخص‌ها.

شهر چابکسر به دلیل برخورداری از ظرفیت‌ها و جاذبه‌های طبیعی منحصر به فرد، موقعیت ویژه جغرافیایی، قرارگیری در مسیر اصلی جاده‌ای کشور، مرتبط کننده دو استان گیلان و مازندران و همچنین نزدیکی به شهر رامسر (از شهرهای پرگردشگر کشور) در موقعیت راهبردی مهمی قرار گرفته است. به طوری که نیازمند نگاه راهبردی برای برنامه‌ریزی توسعه شهری و گردشگری است. سؤال اصلی پژوهش حاضر این است که آیا اجرای شاخص‌های راهبرد توسعه پایدار شهری باعث توسعه گردشگری شهر چابکسر می‌شود؟

مبانی نظری

گردشگری فعالیتی ترکیبی و مستلزم مشارکت بخش‌های مختلف و متعدد جامعه است و به همان میزان نیز اثرات گسترده‌ای در بر دارد. از این رو در هر مرحله نیازمند برنامه‌ریزی و هماهنگی

است (Jamrozy, 2007: 117).

ترویج گردشگری به عنوان یک راهبرد کلیدی است که می‌تواند به تعالی اقتصادی، اجتماعی و رفع فقر جهان در حال توسعه منجر شود (Binns; Nel, 2008: 235).

در مطالعات گردشگری با رویکرد راهبرد توسعه شهری، بسیاری از شهرها برای تنوع بخشی به بخش خدمات اقتصاد خود به رویکرد توسعه بخش گردشگری روی آورده‌اند. سند راهبرد توسعه شهر می‌تواند فرصت مزبور را از طریق زیر فراهم آورد:

الف: راهبرد توسعه گردشگری را با برنامه‌های اقتصادی دیگر تلفیق و هماهنگ سازد.

ب: ارتباط میان توسعه گردشگری و شرایط زیست محیطی، فقر شهری، حمل و نقل و عمران شهری، زیرساخت‌ها و توسعه منابع انسانی را شناسایی نماید.

ج: میزان تأثیر هم‌نیروافزایی (سینرژی) میان ترویج گردشگری و جلب سرمایه در شهر را ارزیابی نماید (گلکار و آزادی، ۱۳۸۴: ۶۶).

راهبرد توسعه شهری (CDS) محورهایی را به مثابه برنامه‌های عملیاتی برای اجرا در سطح شهر و حوزه نفوذ آن ارائه می‌کند که مهم‌ترین آن‌ها را فقر شهری و روش‌های کاهش آن، محیط زیست شهری، تهدیدها و فرصت‌ها، آینده صنایع شهر، گردشگری در شهر، آینده شهر در مورد پایانه‌های حمل و نقل مسافربری (ترمینال، فرودگاه و بندر)، شرایط زندگی شهروندان آینده شهر در رابطه با فن‌آوری برتر، شهر به عنوان مرکز فرهنگی و هنری، تأمین دراز مدت منابع مالی شهر و توسعه و پیشرفت شهر شامل می‌شوند (حسین‌زاده دلیر و همکاران، ۱۳۸۹: ۱۸۴).

اصول راهبرد توسعه شهری CDS شامل اصولی است که سازمان ائتلاف شهرها و بانک جهانی آن‌ها را با عنوان شهرهای پایدار یاد می‌کنند: حکمروایی خوب، بانکی بودن، قابل زندگی بودن و رقابتی بودن در مدیریت یکپارچه توسعه شهری و تلاش در جهت بهبود این شاخص‌هاست.

حکمروایی خوب^۱: خوب مدیریت و اداره می‌شوند. عناصر و ویژگی‌های مهم حاکمیت مدیریت خوب شهری عبارتند از: حساب پس‌دهی در امور، شفافیت در اجرا و دارا بودن اصل رقابت با شهرهای همسان (حسین‌زاده دلیر، ۱۳۸۹: ۱۸۴).

بانکی بودن: به شهرهایی که دارای سیستم مالی شهری کارآمد در استفاده از منابع درآمدی و هزینه‌ای خود هستند (صرافی و همکاران، ۱۳۸۸: ۶۸).

زندگی‌پذیری: شهری قابل زندگی است که همه شهروندان آن از فرصت‌های همسان و یکسان برای شرکت و بهره‌مندی از زندگی

پیشینه تحقیق

لاو^۳ در سال (۱۹۹۳) در کتابی با عنوان «گردشگری شهری جاذب بازدید کننده به شهرهای بزرگ» به نقش گردشگری در تجدید فعالیت‌های اقتصادی که کاهش یافته و به بازسازی، سرمایه‌گذاری و ایجاد فرصت‌های شغلی جدید از طریق شکل‌گیری و اجرای برنامه‌ریزی توسعه گردشگری پرداخته است.

برام ویل^۴ در سال (۱۹۹۷) طی تحقیقی با عنوان «سوابق مشخص رویداد بزرگ ورزشی به عنوان راهبرد توسعه گردشگری پایدار»، به ارتباط اثرات رویدادهای بزرگ ورزشی (سرمایه‌گذاری بازی‌های جهانی دانشجویی) در ترویج سرمایه‌گذاری و توسعه گردشگری پایدار شهری پرداخته و برنامه‌های راهبردی مورد نیاز جهت راه‌اندازی بازی‌ها و بازسازی شهر شفیلد انگلستان در داخل چشم‌انداز توسعه یکپارچه پایدار، بررسی و پیشنهاد شد (Bramwell, 1997: 13).

بینس و نیل^۵ طی تحقیقی با عنوان «گردشگری به عنوان یک راهبرد توسعه محلی در آفریقای جنوبی» ترویج گردشگری را به عنوان یک راهبرد کلیدی دانسته که می‌تواند به تعالی اقتصادی، توسعه اجتماعی و رفع فقر در جهان در حال توسعه منجر شود و به بررسی چگونگی منابع در حال استفاده اقتصادی، اجتماعی و زیست محیطی جهت ترویج گردشگری به عنوان یک راهبرد توسعه اقتصادی محلی در آفریقای جنوبی پرداخته و به طور خاص آن را در تلاش‌های جاری دولت محلی که با از دست دادن منابع اقتصادی خود مواجه بوده، در تمرکز این رابطه دیده است.

همچنین در مراکش سال (۲۰۰۳)، شهر تطوان که دارای یکی از بنادر اصلی کشور مراکش است، جزء اولین مناطق شهری بود که راهبرد توسعه شهر (CDS) اجرا شد. شهر دارای یک پایگاه اقتصادی شکننده بوده و قادر به تولید کار به اندازه کافی و یا منابع برای جمعیتی که به سرعت در حال رشد می‌باشد، نبود، به این ترتیب برخی از مسائل مهم شهری برای اولین بار مشخص شد. در تجزیه و تحلیل مزیت‌های نسبی منطقه شهری به این نتیجه رسیدند که نقاط قوت شهر در کوه‌ها و ذخایر طبیعی است و نیز مناطق گردشگری ساحلی شهر دارای جاده‌ها و فرودگاه مناسب است. نزدیکی مراکز و موسسات آموزش عالی با کیفیت عالی و پر جنب و جوش در کنار مرکز تاریخی شهر یک مزیت است. اقتصاد این منطقه بیش‌تر شهری است که در گردشگری و تجارت متمرکز است.

سازمان ائتلاف شهرها با همراهی بانک جهانی، سازمان ملل و

اقتصادی، سیاسی و اجتماعی شهر برخوردار باشد. کیفیت زندگی شهری معمولاً از طریق شاخص‌های ذهنی حاصل از پیدایش و ارزیابی ادراکات و رضایت شهروندان از زندگی شهری و یا با استفاده از شاخص‌های عینی حاصل از داده‌های ثانویه و به ندرت با استفاده از هر دو نوع شاخص‌ها اندازه‌گیری می‌شود.

شاخص‌های کیفیت زندگی در ایران معمولاً در چهار زمینه اجتماعی - اقتصادی - زیرساخت‌ها و کالبدی تقسیم‌بندی شده است که به معیارها و زیرمعیارهای متنوعی به بخش کیفیت زندگی می‌پردازد: شاخص‌های اجتماعی شامل خدمات بهداشتی - درمانی، فرصت‌های شغلی، هزینه‌های مسکن - احساس اعتماد و امنیت - احساس امنیت در محله. شاخص‌های اقتصادی شامل: فقر و مشکلات مالی، مشکلات در پرداخت صورت حساب‌ها، ایمنی شهری، مشکلات زیست محیطی و آلودگی هوا، تغییرات آب و هوا، ایجاد شغل، کاهش بیکاری، کیفیت دسترسی به خدمات بهداشتی و آموزشی، آلودگی صوتی. زیرساخت‌ها شامل حمل و نقل (فراوانی استفاده از حمل و نقل عمومی، دلایل استفاده نکردن از حمل و نقل عمومی، مسافت سفرها و مدت آن). کالبدی شامل: امکانات فرهنگی: (از قبیل سالن‌های کنسرت، موزه‌ها، کتابخانه‌ها، مراکز آموزشی)، فضاهای عمومی: (بازارها و پیاده‌روها) رضایت از زیبایی خیابان‌ها و ساختمان‌ها در شهر و محله، فضای سبز: (پارک‌ها و باغ‌های عمومی)، فضاهای تفریحی در فضای باز، امکانات ورزشی (رهنما، ۱۳۹۱: ۱۱۳).

رقابت‌پذیری؟! شامل اقتصاد قوی، رشد اشتغال و درآمد و سرمایه‌گذاری همه جانبه را برای شهر پیشنهاد می‌دهد. که لازمه توسعه کارآمد شهری، فراهم آوردن شرایط مناسب برای افزایش بهره‌وری افراد و مؤسسات است (صرافی و همکاران، ۱۳۸۸: ۶۸).

یکی از اجزای کلیدی در مطالعات و تحلیل‌های (CDS) تحلیل توان رقابت اقتصادی شهر در سطوح منطقه‌ای، ملی و بین‌المللی است. به عبارت دیگر تدوین راهبرد توسعه و بدنال آن تدوین برنامه اجرایی مستلزم تعیین مزیت رقابتی شهرها می‌باشد. شهرهای رقابتی شهرهایی هستند که اقتصاد پویا و قدرتمند با رشد اشتغال، درآمد و سرمایه‌گذاری همه جانبه دارند (گلکار، ۱۳۸۴: ۲۹).

گفته می‌شود که سازمان گردشگری در شهرها شامل چهار جزء اصلی است. اول: برنامه‌ریزی و شکل‌گیری راهبرد، دوم: اجرای راهبرد و به دست آوردن منابع مالی، سوم: ترویج و بازاریابی منطقه و چهارم: ارائه خدمات به بازدید کننده، مانند ایجاد مراکز اطلاعات توریستی و ... را در دستور کار خود دارد (Law, 1993: 251).

3. Low

4. Bramwell

5. Binns & Nel

2. Competitive

در زمینه نگاه به بخش گردشگری با رویکرد CDS متأسفانه پژوهشی در ایران انجام نگرفته و در ارتباط با موضوع راهبرد توسعه شهری (CDS) تاکنون در حوزه شهرهای ایران پژوهش‌های علمی کمی انجام یافته است.

تاریخچه رسمی CDS در ایران به سال ۱۳۸۶ بر می‌گردد که همسو با اهداف سازمان ائتلاف شهرها، یعنی انتقال دانش بین کشورهای مختلف و بهره‌مندی از تجارب موفق کشورها، پیشنهاد پرداخت وام از سوی بانک جهانی به ایران منوط به تدوین و استفاده از CDS طرح شد.

رهنمایی و همکاران (۱۳۸۸)، در تحقیقی با عنوان «توسعه راهبردی شهرهای میانی ایران با تأکید بر رویکرد CDS راهی به سوی توسعه منطقه‌ای» با به کارگیری راهبرد توسعه شهر در توسعه راهبردی شهرهای میانی برای از میان برداشتن بحران‌ها، چالش‌ها و مسایل شهرهای ایران پرداختند و دریافتند که بهبود توسعه راهبردی شهرهای میانی، همراه با بسترسازی مناسب، نتایج مفیدی را به همراه دارد.

صرافی و همکاران (۱۳۸۸)، در تحقیقی با عنوان «راهبرد توسعه شهرنشینی مبتنی بر توسعه پایدار در شهر شبستر» این شهر را به لحاظ اجتماعی، اقتصادی، زیرساختی و مدیریتی با توجه به قوت‌ها، ضعف‌ها، فرصت‌ها و تهدیدهای موجود بر اساس شاخص پایداری مورد مطالعه قرار دادند و به این نتیجه رسیدند که شهر شبستر در وضعیت ناپایداری قرار دارد و برای خروج از آن استفاده از CDS می‌تواند پایداری برای شهر شبستر به ارمغان آورد.

اشرفی و ملک‌زاده (۱۳۸۸)، بر اساس تحقیقی با عنوان «چشم‌انداز سازی مشارکتی در فرآیند راهبرد توسعه شهری (CDS)» به بررسی چشم‌انداز مشترک برای توسعه آتی شهر مراغه پرداختند و طبق نتایج مطالعه آن‌ها ساکنان شهر و قشرهای مختلف جامعه شهری بر روی قابلیت‌ها، پتانسیل‌ها و مشکلات شهر مراغه نسبتاً اجماع نظر خوبی داشتند، در نتیجه رسیدن به یک چشم‌انداز مشترک برای توسعه آتی شهر ضروری است.

حیدری چپانه و همکاران (۱۳۸۸)، بر اساس تحقیقی با عنوان «نقش راهبردی توسعه شهری (CDS) در سیاست‌های تأمین مسکن گروه‌های کم درآمد شهری شهر رشت» به بررسی ۲۳ ویژگی از نحوه تأمین منابع مالی و بازپرداخت آن‌ها، بعد خانوار، اشتغال، میزان درآمد و تسهیلات، معیارهای انتخاب مسکن و هزینه‌های رفت و آمد که از مهم‌ترین این ویژگی‌ها محسوب می‌شود، پرداختند و نتیجه مطالعه آن‌ها نشان داد که: اگر چه هدف اصلی اجرای این قانون تأمین مسکن قشر کم درآمد است. اما اغلب ساکنان متعلق به گروه‌های متوسط و متوسط به بالا هستند.

عبدالعلی‌زاده و همکاران (۱۳۸۹)، طی تحقیقی با «عنوان نقطه

وزارت مسکن ویتنام با تأمین مالی در مدت زمان ۲۰۰۱ تا ۲۰۰۳، در راستای سیاست‌گذاری شهری با به روزرسانی برنامه‌های توسعه شهری، بررسی شده که زندگی افراد فقیر شهری بهبود یافته است (Asian Development Bank, 2004: 125).

هریل^۶ در سال (۲۰۰۴)، طی تحقیقی با عنوان «نگرش ساکنان نسبت به توسعه گردشگری: با تأکید بر مطالعات برنامه‌ریزی گردشگری» به بررسی نگرش ساکنان نسبت به گردشگری در ارتباط با عوامل اجتماعی و اقتصادی، عوامل فضایی، وابستگی اقتصادی و نوع جامعه‌شناسی ساکنان، پرداخته و نگرش ساکنان به توسعه گردشگری و دیدگاه دلستگی جامعه را مورد سنجش قطعی قرار داده است. همچنین بر اساس تئوری مدل رشد با بررسی آثار برنامه‌ریزان برای شروع فرآیند مشارکت شهروندان در ارتباط با مسائل مربوط به گردشگری و شناسایی مردم موافق یا مخالف با برنامه‌ریزی و توسعه گردشگری در جوامع خود را فراهم کرده‌اند (Harrill, 2004: 251).

کاستلانی و سال^۷ در سال (۲۰۰۸)، میلادی طی تحقیقی با عنوان «شاخص عملکرد پایدار برای توسعه سیاست گردشگری» با تعریف اهداف خاص از طریق شاخص‌های مناسب برای اندازه‌گیری و ارزیابی تکامل زمانی سیاست‌های توسعه، جریان پایداری به کاهش اثرات منفی بر محیط زیست و ترویج حفاظت از ارزش‌های محلی و سنتی با استفاده از شاخص‌های توسعه پایدار برای اندازه‌گیری رفاه و توسعه در مقیاس محلی راهبردی به منظور بررسی اثرات کوتاه مدت و بلند مدت از راهبردهای توسعه یافته از طریق فرآیند مشارکتی می‌پردازد (Castellani & sala 2008: 871).

در کشور صربستان اهداف، مفهوم و اولویت‌های راهبرد توسعه پایدار شهر بلگراد در افق ۲۰۱۲، با هدف تأکید بر شیوه جدیدی از تأمین منابع مالی و نیز مشارکت شهروندان در طرح‌ریزی شهری، توسعه شهر و استفاده بهینه از منابع با ارزش، پرداخته است (Damjanović, Dušan, 2008: 125).

کارنت و جردن^۸ (۲۰۰۹)، طی تحقیقی با عنوان «موفقیت به سوی محک زنی متقابل گردشگری پایدار کشور» یک روش یکپارچه گردشگری پایدار را بر اساس تعدادی از شاخص‌های کمی برای ارزیابی ارائه کرده و به حل و فصل عدم وجود اطلاعات انبوه در گردشگری پایدار و کمک به ارزیابی مدیریت گردشگری مقاصد و مقایسه پایداری اقدامات انجام شده پرداخته است (Cernat; Gourdon, 2009: 13).

6. Harrill

8. Castellani & Sala

7. Cernat & Gourdon

شهری، نهادینه سازی و به وجود آوردن مدیریت یکپارچه سازمانی در بین اداره‌ها و سازمان‌های درگیر امور شهری، آموزش، ترغیب و تبلیغ تشکلهای غیردولتی.

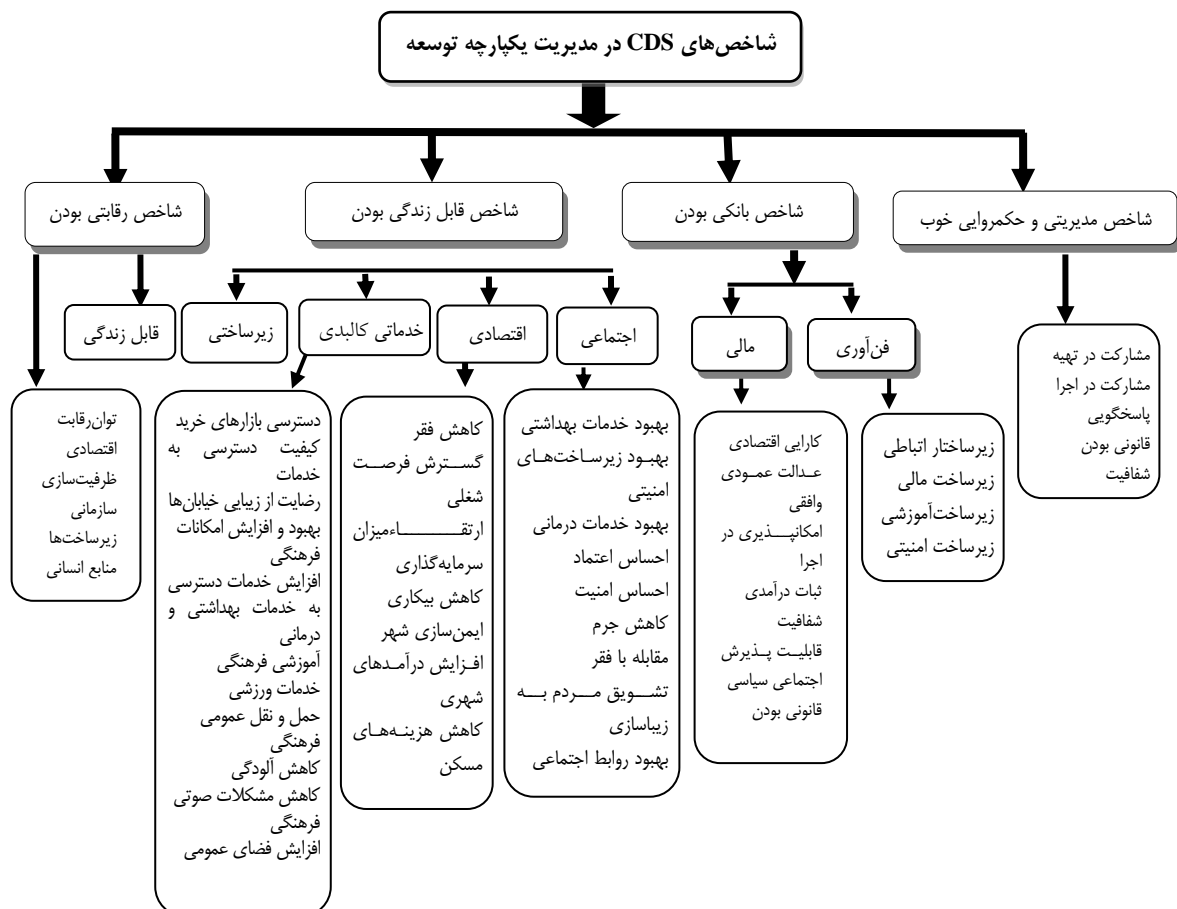
روش تحقیق

تحقیق حاضر، از نوع توصیفی - تحلیلی با هدف کاربردی و رویکرد راهبردی می‌باشد که با استفاده از پرسشنامه انجام گرفت. جامعه آماری تحقیق شامل شهروندان و کارشناسان شهری شهر چابکسر بودند. حجم نمونه تحقیق براساس فرمول تعیین حجم نمونه کوکران تعداد ۳۶۵ نفر در نظر گرفته شد که تعداد ۲۰ نفر از کارشناسان شهری شهر چابکسر نیز به عنوان نمونه در نظر گرفته شدند که جهت نمونه گیری، به دلیل تجانس و همگونی در پایگاه اقتصادی و اجتماعی شهروندان از روش نمونه‌گیری تصادفی استفاده گردید.

تجزیه و تحلیل داده‌ها در نرم‌افزار SPSS انجام گرفت. شکل ۱، شاخص‌ها و مولفه‌های مورد بررسی را نشان می‌دهد.

چین‌های خاکستری گردشگری در کلان‌شهرهای ایران (راهکارهای نوین در جذب گردشگری شهری)» بیان داشتند که: گردشگری شهری به عنوان یکی از پویاترین انواع گردشگری و یکی از عوامل مؤثر بر عملکرد اقتصادی شهر است که ابتدا با تأکید بر منابع، کارکردها، جاذبه‌ها و عوامل عملکردی گردشگری شهری استخراج شد و سپس این موارد بر اساس نظر خبرگان مورد پایش قرار گرفت و عوامل عملکردی مستقیم و غیر مستقیمی که بر اقتصاد شهر تاثیر می‌گذارند، راهکارهای جذب گردشگر در کلان‌شهرهای ایران و نیز زیرساخت‌های مورد نیاز برای بهبود وضعیت گردشگری در کلان‌شهرهای کشور شناسایی و معرفی شد (عبدالعلی‌زاده، ۱۳۸۹: ۳۵).

رهنما و همکاران (۱۳۹۱)، در مقاله خود با عنوان «تحلیل جایگاه راهبرد توسعه شهری CDS در شهر چناران» به وضعیت شاخص‌های راهبرد توسعه شهری (CDS) پرداخته و در راستای تقویت شاخص‌های مطرح شده، پیشنهادهایی ارائه نموده است که شامل: درگیر نمودن کلیه عوامل ذینفع در تصمیم‌گیری‌های مدیریت

شکل ۱. شاخص‌ها و مولفه‌های راهبرد توسعه شهری (CDS) در مدیریت یکپارچه توسعه شهری

محدوده مورد مطالعه

شهر چابکسر در جنوب غربی دریای خزر و شرقی‌ترین نقطه استان گیلان و نیز در ناحیه شرقی شهرستان رودسر واقع شده و از نظر موقعیت جغرافیایی در ۵۰ درجه و ۳۲ دقیقه طول شرقی و ۳۶ درجه و ۸۹ دقیقه عرض شمالی جغرافیایی قرار دارد (شکل ۲). از نظر توپوگرافی در شرایط ساحلی و جلگه‌ای و کوهپایه‌ای قرار دارد، همچنین ارتفاعات محدودیت عمده‌ای برای توسعه شهر محسوب می‌شود. دارای آب و هوای منطقه معتدل و میانگین بارندگی سالیانه منطقه ۱۴۳۸/۲ میلی‌متر می‌باشد.

شکل ۲: نقشه موقعیت شهر چابکسر در نقشه استان گیلان

(مهندسين مشاور ايران آمایش، ۱۳۸۳: ۵). جمعیت شهر چابکسر بر اساس سرشماری نفوس و مسکن ۱۳۹۰ تعداد ۶۹۹۴ نفر می‌باشد و نرخ رشد طبیعی جمعیت آن ۱/۲۳- می‌باشد. نسبت جنسی ۹۸/۰۷ و توزیع سنی شهر چابکسر در گروه سنی ۱۵- ۶۴ سال قابل توجه است و توزیع نسبی آن معادل ۷۳/۸۶ درصد جمعیت را شامل می‌شود. عدم سرمایه‌گذاری لازم برای ایجاد فرصت‌های جدید شغلی و مجموعه‌ای از این دست عوامل سبب مهاجر فرست شدن این شهر شده است (استاندارداری گیلان، ۱۳۹۰: ۱۸).

یافته‌ها

یافته‌های توصیفی تحقیق بیانگر آن است که از ۳۶۵ نفر نمونه آماری شهروندان و ۲۰ نفر کارشناسان شهری، ۶۷/۵ درصد مرد و ۳۱/۹ درصد زن بوده و تعداد ۲ نفر برابر ۰/۵ درصد به سؤال جنسیت پاسخ ندادند و نسبت جنسی افراد نمونه ۲۱۱/۳ می‌باشد. میانگین سنی نمونه‌های تحقیق ۳۷ سال به دست آمد. در بین نمونه‌های تحقیق بیش‌ترین درصد فراوانی شامل افرادی تحصیلات کارشناسی (۴۰/۸ درصد) و کم‌ترین فراوانی شامل افراد دارای تحصیلات حوزوی و بی‌سواد است. همچنین از نظر شغلی، بیش‌ترین درصد فراوانی (۴۰ درصد) افراد کارمند بودند.

تأثیرپذیری اجرای شاخص‌های CDS در مدیریت یکپارچه توسعه گردشگری در شهر چابکسر

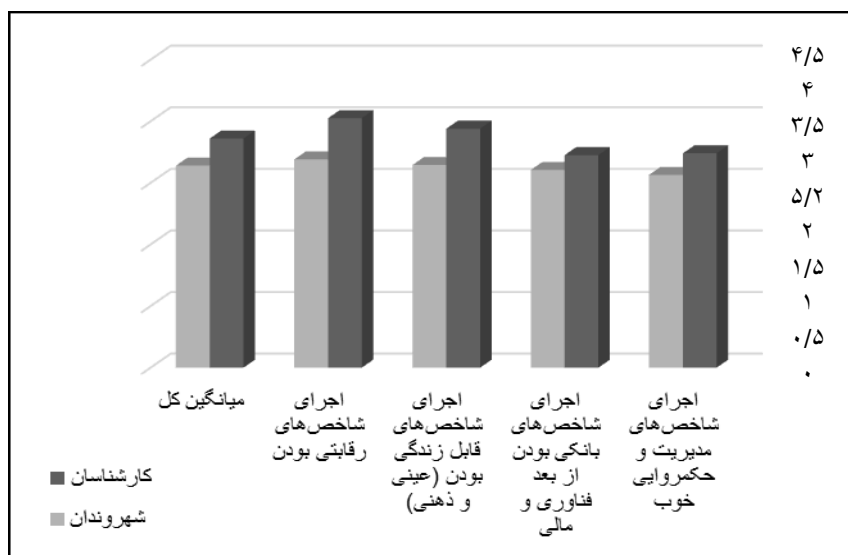
در آزمون تأثیرپذیری گردشگری شهری در صورت اجرای شاخص‌های مدیریتی و حکمروایی خوب، بانکی بودن، قابل زندگی بودن و رقابتی بودن در مدیریت یکپارچه توسعه گردشگری شهر چابکسر، همان گونه که در جدول ۱، ملاحظه می‌شود، در تمام موارد سطح معناداری کم‌تر از ۰/۰۵ به دست آمد. به این معنا که در صورت اجرای شاخص‌های مورد بررسی، اجرای شاخص‌های راهبرد توسعه

شهری، در توسعه و افزایش کارکردهای گردشگری شهر چابکسر به طور معناداری مؤثرند. بر اساس نتایج به دست آمده از تجزیه و تحلیل تأثیرپذیری اجرای شاخص‌های مدیریت یکپارچه توسعه شهری (CDS) در افزایش کارکردهای گردشگری میانگین کلی نظرسنجی اجرای شاخص‌های CDS، از نگاه کارشناسان به ترتیب میانگین امتیاز اجرای شاخص‌های رقابتی بودن با میانگین امتیاز ۴/۰۵، اجرای شاخص‌های قابل زندگی بودن (عینی و ذهنی) با میانگین امتیاز ۳/۸۸، اجرای شاخص‌های مدیریت و حکمروایی خوب با میانگین امتیاز ۳/۴۸ و اجرای شاخص‌های بانکی بودن از بعد فناوری و مالی با میانگین امتیاز ۳/۴۵ می‌باشد که همه شاخص‌ها از میانگین معیار پرسشنامه یعنی ۳ بیش‌تر می‌باشند و میانگین کلی نظر شهروندان نیز به ترتیب اجرای شاخص‌های قابل زندگی بودن (عینی و ذهنی) با میانگین امتیاز ۳/۳۹، اجرای شاخص‌های رقابتی بودن با میانگین امتیاز ۳/۳۸، اجرای شاخص‌های بانکی بودن از بعد فناوری و مالی با میانگین امتیاز ۳/۲۱ و اجرای شاخص‌های مدیریت و حکمروایی خوب با میانگین امتیاز ۳/۱۳ که همه شاخص‌ها از میانگین معیار پرسشنامه یعنی ۳ بیش‌تر بوده است. بنابراین اجرای اصول CDS یعنی شاخص‌های مدیریتی و

حکمروایی خوب، فناوری بانکی و مالی، ارتقاء قابلیت‌های زندگی، کارآیی کارکردهای گردشگری شهر چابکسر موثر است. (جدول ۱) ارتقاء شاخص‌های کیفیت زندگی و رقابتی بودن شهر در افزایش و نمودار ۱)

جدول ۱. تحلیل آماری تأثیر اجرای شاخص‌های راهبرد توسعه شهری در توسعه گردشگری

میانگین معیار = ۳							
انحراف معیار	اختلاف میانگین	سطح معنی داری	درجه آزادی	مقدار t	میانگین	گروه	میانگین تأثیر پذیری از اجرای شاخص‌های CDS در توسعه گردشگری
۰/۸۱۲۵۴	۰/۱۳۳۷۹	۰/۰۰۲	۳۶۳	۲/۸۹۲	۳/۱۳	شهروندان	شاخص‌های مدیریتی و حکمروایی خوب
۰/۸۰۱۰۵	۰/۴۸۰۰۰	۰/۰۰۷	۱۹	۲/۶۸۰	۳/۴۸	کارشناسان	
۰/۹۷۷۷۴	۰/۲۱۰۹۱	۰/۰۰۰	۳۶۳	۴/۱۱۵	۳/۲۱	شهروندان	شاخص بانکی بودن از بعد فناوری و مالی
۰/۸۱۲۲۸	۰/۴۵۰۰۰	۰/۰۱۷	۱۹	۲/۲۸۱	۳/۴۵	کارشناسان	
۰/۹۶۵۷۹	۰/۳۷۹۸۱	۰/۰۰۰	۳۶۴	۷/۵۱۳	۳/۳۹	شهروندان	قابلیت زندگی با رویکرد شاخص‌های عینی و ذهنی
۰/۶۴۳۳۵	۰/۸۵۷۵۰	۰/۰۰۰	۱۹	۵/۹۶۱	۳/۸۸	کارشناسان	
۰/۹۶۵۷۹	۰/۳۷۹۸۱	۰/۰۰۰	۳۶۴	۷/۵۱۳	۳/۳۸	شهروندان	شاخص‌های رقابتی بودن
۰/۶۴۳۳۳	۱/۰۵۰۰۰	۰/۰۰۰	۱۹	۷/۳۰۰	۴/۰۵	کارشناسان	

نمودار ۱. میانگین امتیاز اجرای شاخص‌های CDS شهر چابکسر

۰/۰۵ به دست آمده است.

به منظور سنجش شاخص‌های مدیریتی یکپارچه در صورت پیاده‌سازی شاخص‌های مذکور و تأثیرگذاری آن در توسعه گردشگری شهری چابکسر و سطح سنجش متغیر مربوطه، از آزمون T تک نمونه‌ای استفاده گردید. با توجه به داده‌های جداول فوق، آزمون مربوطه با قدرمطلق مقدار T از نظر شهروندان و کارشناسان به

بر اساس میانگین کلی به دست آمده از سنجش امتیاز تأثیرگذاری اجرای شاخص‌های CDS در شهر چابکسر (مدیریتی و حکمروایی خوب، بانکی بودن، قابل زندگی بودن، رقابتی بودن)، از دیدگاه کارشناسان با میانگین امتیاز ۳/۷۲ و از دید شهروندان با میانگین امتیاز ۳/۲۸ می‌باشد که در هر دو گروه بالاتر از میانگین معیار و سطح معناداری در هر دو گروه کمتر از

ترتیب معادل ۶/۸۴۹ و ۴/۸۳۲، درجه آزادی ۳۶۴ و ۱۹ و با انحراف استاندارد ۰/۸۱ و ۰/۶۷ می‌باشد (جدول ۲).

جدول ۲. نتایج آزمون t برای تحلیل معناداری تأثیرپذیری اجرای شاخص‌های CDS در شهر چابکسر

گروه	میانگین	مقدار t	درجه آزادی	سطح معناداری	تفاوت میانگین		فاصله اطمینان تفاوت ۹۵٪
					تفاوت میانگین	بالا	
شهروندان	۳/۲۸۹۶	۶/۸۴۹	۳۶۴	۰/۰۰۰	۰/۲۸۹۵۹	۰/۳۷۲۲۷	۰/۲۰۶۴
کارشناسان	۳/۷۲۴۵	۴/۸۳۲	۱۹	۰/۰۰۰	۰/۷۲۴۵۰	۱/۰۳۸۳	۰/۴۱۰۷

بعد فناوری و رویکرد مالی، ارتقاء قابلیت‌های زندگی، ارتقاء شاخص‌های کیفیت زندگی و رقابتی بودن هم از نگاه کارشناسان و هم از نگاه شهروندان در حد بالاتر از متوسط ارزیابی شد. بنابراین بین اجرای پیاده‌سازی شاخص‌ها و توسعه گردشگری رابطه معناداری وجود دارد که نشان دهنده آن است که اجرای شاخص‌های CDS در شهر چابکسر باعث افزایش کارایی کارکردهای گردشگری در چابکسر می‌شود. استفاده از راهبرد توسعه شهری یا CDS، با وجود تازگی و نو بودن، به عنوان مکملی برای طرح‌های شهری می‌تواند کمک بزرگی در جهت رشد پایدار شهرها و برطرف نمودن مشکلات آن‌ها باشد و نیز بهبود شاخص‌ها و پارامترهای طرح‌های توسعه گردشگری شهری قبل از اجرای آن امری اجتناب‌ناپذیر می‌باشد.

برای رفع موانع توسعه گردشگری شهر چابکسر التزام مسئولان شهر به یک دید جامع و منطقه‌ای و استفاده از برنامه‌ریزی‌های بلندمدت برای سیاست‌گذاری در جهت توسعه گردشگری شهر تغییر رویکرد مدیریت سنتی، هماهنگی و همکاری سازمان‌های اداره کننده شهر در راستای توسعه بیشتر گردشگری، زمینه‌سازی برای مشارکت واقعی شهروندان در اداره امور توسعه گردشگری و ایجاد بستر مناسب برای پاسخگویی بهتر و شفافیت بیشتر مدیریت شهری در برابر شهروندان و گردشگران، فراهم کردن شرایط مناسب برای جذب سرمایه‌های جدید، ایجاد زیرساخت‌های شهری نظیر آب، برق، گاز، شایسته‌سالاری در بکارگیری افراد و جذب نیروهای متخصص بومی و ارتقاء تخصص مسئولین و مدیران گردشگری شهر، بالا بردن کارایی اقتصادی طرح‌های اجرا شده با ایجاد درآمد پایدار، حفظ ملاحظات زیست محیطی در جهت توسعه پایدار و توسعه طرح‌های گردشگری با تکنولوژی برتر ضروری است.

همچنین توجه به فرآیندهای اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی شهر به همراه ظرفیت‌سازی در شهرداری و در نهایت پایبندی به توسعه اجتماعات محلی و حکمروایی خوب شهری در قالب روش‌های نوین برنامه‌ریزی شهری می‌تواند پایداری را برای شهر چابکسر به ارمغان آورد. شهر چابکسر دارای قابلیت گسترده و رشد یابنده‌ای در

از طرفی داده‌های توصیفی نشان می‌دهد که میانگین مشاهده شده از میانگین معیار، بیش‌تر است و با توجه به نتیجه آزمون T فرض صفر در سطح خطای صفر رد می‌شود. ($p < 0.05$). بنابراین سنجش تأثیرگذاری شاخص‌های راهبرد توسعه شهری CDS (شاخص‌های شاخص‌های مدیریتی و حکمروایی خوب، بانکی بودن از بعد فناوری و رویکرد مالی، ارتقاء قابلیت‌های زندگی، ارتقاء شاخص‌های کیفیت زندگی و رقابتی بودن) در صورت اجرا هم از نگاه کارشناسان و هم از نگاه شهروندان در حد بالاتر از متوسط ارزیابی شد که نشان دهنده آن است که اجرای شاخص‌های CDS در شهر چابکسر باعث افزایش کارایی کارکردهای گردشگری در شهر چابکسر می‌شود و توسعه گردشگری شهر را در پی خواهد داشت. به این ترتیب به سؤال اصلی تحقیق پاسخ داده می‌شود و می‌توان استنباط کرد که متغیر مستقل (اجرای شاخص‌ها)، در توسعه گردشگری و افزایش کارکردهای گردشگری شهر چابکسر به طور معناداری تأثیرگذار است و در صورت اجرای شاخص‌های راهبرد توسعه شهری در شهر چابکسر، افزایش توسعه گردشگری شهر دور از انتظار نیست.

بحث و نتیجه‌گیری

در بسیاری از کشورها امروزه گردشگری نیروی اصلی پیشبرد و رشد اقتصادی کشور محسوب شده و با فراهم آوردن فرصتی راهبردی، به اقتصاد محلی تنوع بخشیده، موجب اشتغال‌زایی شده ایجاد درآمد می‌کند و باعث افزایش ارزش منابع وارد شونده به محیط محلی می‌گردد. از این‌رو توسعه گردشگری اولین گزینه در امر توسعه هر منطقه است.

بر اساس میانگین کلی به دست آمده از سنجش امتیاز اجرای شاخص‌های CDS در شهر چابکسر (مدیریتی و حکمروایی خوب، بانکی بودن، قابل زندگی بودن، رقابتی بودن)، از دیدگاه کارشناسان با میانگین امتیاز ۳/۷۲ و از دید شهروندان با میانگین امتیاز ۳/۲۸ به دست آمد که هر دو گروه از میانگین معیار بیش‌تر است. اجرای شاخص‌های مدیریتی و حکمروایی خوب، بانکی بودن از

شهری با تأکید بر چالش‌های فراروی طرح‌های جامع در ایران، فصلنامه علمی - پژوهشی فضای جغرافیایی، سال یازدهم: ۲۱۰-۱۷۳.

۴. حیدری چپانه، رحیم و رضاطبع ازگی، سیده خدیجه (۱۳۸۸)، نقش استراتژی توسعه شهری (CDS) در سیاست‌های تأمین مسکن کم درآمد شهری، مطالعه موردی: رشت، مجله پژوهش‌های جغرافیای انسانی، شماره ۷۳: ۸۹-۵۹.

۵. رهنما، محمد رحیم، غلامزاده خادر، مرتضی و جعفری سیدآباد، وحید (۱۳۹۱)، تحلیل جایگاه شاخص‌های راهبرد توسعه شهری (CDS) در شهر چناران، نشریه تحقیقات کاربردی علوم جغرافیایی سال دوازدهم، شماره ۲۶: ۱۰۷-۱۲۵.

۶. رهنمایی، محمد تقی، شعبانی فرد، محمد، اکبرپور سراسکانرود، محمد، (۱۳۸۸)، توسعه استراتژیک شهرهای میانی ایران با تأکید بر رویکرد CDS راهی به سوی توسعه منطقه ای، آمایش سرزمین، شماره ۱: ۵۴-۲۱.

۷. صرافی، مظفر؛ توکلی‌نیا، جمیله و استادی سیسی، منصور (۱۳۸۸)، راهبرد توسعه شهر مبتنی بر توسعه پایدار - مطالعه موردی: شهر شستر، جغرافیا (نشریه علمی - پژوهشی انجمن جغرافیای ایران)، دوره جدید، سال هفتم، شماره ۲۲: ۸۲-۶۵.

۸. عبدالعلی‌زاده، علی؛ زند حسامی، حسام و مولایی، زینب (۱۳۸۹)، نقطه چین‌های خاکستری گردشگری در کلان‌شهرهای ایران (راهکارهای نوین در جذب گردشگری شهری)، ویژه نامه اقتصادگردشگری شهری: ۴۷-۳۴.

۹. فاضلی، مرتضی (۱۳۸۵)، ارزیابی توانمندی گردشگری در منطقه رود دشت و تالاب گاوخونی و راهکارهای ساماندهی آن با تأکید بر اکوگردشگری، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه اصفهان.

۱۰. فرج‌زاده اصل، منوچهر (۱۳۸۴)، سیستم اطلاعات جغرافیایی

و کاربرد آن در برنامه‌ریزی توریسم، انتشارات سمت، تهران.

۱۱. گلکار، کوروش، (۱۳۸۴)، مفهوم و فرایند تدوین چشم انداز شهر، نشریه هنرهای زیبا، شماره ۲۴: ۳۶-۲۵.

۱۲. گلکار، کوروش و آزادی، جلال (۱۳۸۴)، راهبرد توسعه شهر چیست؟، نشریه شهرنگار، شماره ۳۰: ۷۹-۵۹.

۱۳. مرکز آمار ایران: نتایج تفصیلی سرشماری‌های عمومی و نفوس و مسکن سال ۱۳۸۵.

۱۴. مهندسین مشاور ایران آمایش (۱۳۸۳)، طرح هادی شهر چابکسر، سازمان مسکن و شهرسازی استان گیلان.

بخش گردشگری است و چنانچه اقدامات توسعه‌ای انجام گیرند می‌تواند به یکی از قطب‌های اقتصادی کشور تبدیل شود.

راهکارها

با توجه به نتایج به دست آمده از تحقیق راهکارهای زیر برای توسعه بخش گردشگری شهر چابکسر پیشنهاد می‌گردد:

- تشکیل ساختاری برای مدیریت یکپارچه گردشگری شهری، ایجاد بانک اطلاعات گردشگری؛

- انجام مطالعات امکان سنجی و یا ظرفیت سنجی قبل از تهیه و اجرای هر طرح مطالعاتی و اجرایی؛

- ایجاد زمینه عملی جهت مشارکت شهروندان در مدیریت شهری در راستای توسعه شهر؛

- استفاده از بانکداری الکترونیک در ارائه خدمات به گردشگران؛

- برنامه‌ریزی با مردم شهر با هدف شناخت نیازهای آن‌ها و گردشگران؛

- بالا بردن امکانات و فضاهای فرهنگی - تفریحی در راستای ایجاد یک شهر گردشگری با کیفیت بالا؛

- تقویت و توسعه طرح‌های گردشگری، با توجه به پتانسیل‌های موجود و نیروی کار فراوان؛

- ایجاد ورودی‌های مناسب برای شهر و تغییر کاربری‌های اراضی حاشیه جاده به کاربری تجاری در جهت بالا بردن توان اقتصادی و تجاری شهر و ایجاد اشتغال؛

- پرجاذبه کردن زیر ساخت‌های خدمات گردشگری در مقایسه با خدمات گردشگری بازارهای رقیب مانند شهر رامسر؛

- ایجاد مشوق‌های مالی و قانونی و بسترسازی مناسب در جهت جذب سرمایه‌گذاری‌های بخش‌های خصوصی و دولتی در گردشگری؛

- توسعه و تجهیز شبکه ارتباطی جاده‌ای؛

- تقویت خدمات رفاهی گردشگری آموزش عالی تحقیقاتی و فرهنگی.

منابع

۱. استانداری گیلان (۱۳۹۰)، آمار و اطلاعات، معاونت

برنامه‌ریزی استانداری گیلان.

۲. اشرفی، یوسف و ملک‌زاده، علی (۱۳۸۸). چشم‌انداز مشارکتی در

فرآیند راهبرد توسعه شهری (CDS) (نمونه مورد مطالعه: شهر

مرآغه)، فصلنامه مدیریت شهری، شماره ۲۵: ۱۸۶-۱۶۹.

۳. حسین‌زاده دلیر، کریم؛ صدرموسوی، میرستار؛ حیدری چپانه،

رحیم و رضاطبع، سیده‌خدیجه (۱۳۸۹)، درآمدی بر رویکرد

جدید استراتژی توسعه شهری (CDS) در فرآیند برنامه‌ریزی

15. Asian Development Bank., (2004), *City Development Strategies to Reduce Poverty*, Political Science, : 125-132.
  16. Bramwell, Bill., (1997), *Remove from marked Records A sport mega-event as a sustainable tourism development strategy*, Tourism Recreation Research. Vol. 22, No. 2: 13-19.
  17. Binns, Tony; Nel, Etienne., (2008), *Tourism as a local development strategy in South Africa*, The Geographical Journal, Issue3: 235-247.
  18. Castellani,Valentina; Sala, Serenella., (2008), *Sustainable performance index for tourism policy development*, Tourism Management,31(2010): 871 - 880.
  19. Damjanović, Dušan., (2008), *City of Belgrade Development Strategy*, Palgo Center: 125-212.
  20. Harrill, Rich., (2004), *Residents' Attitudes toward Tourism Development: A Literature Review with Implications for Tourism Planning*, Journal of Planning Literature, Vol. 18, No. 1: 251-266.
  20. Jamrozy, Ute., (2007), *Marketing of tourism aparadigm shift toward sus trainability*, aianternational Journal of culture, Tourism and Haspitality Research, 1(2):117.130.
  21. Law, Christopher., (1993), *Urban tourism: attracting visitors to large cities*. Business & Economics: 251-266.
  22. Weaver, David; Lawton, laura., (2006), *Tourism Management, third edition*, wiley publication Tourism Management: 504 -512.
- WTO, <http://www.answers.com>

